MASONLUĞUN BÖLÜNMÜŞLÜĞÜ

Zaman zaman ve özellikle aramıza yeni katılmış olan kardeşlerimiz, Ülkemizde birbiriyle ilgi ve ilişkisi bulunmayan iki ayrı Mason örgütü bulunmaması gerektiğini, ve bu iki örgütün birleştirilmesi için, hiç olmazsa karşılıklı iyi ilişkilerin oluşturulması için çalışılması gerektiğini ifade etmektedirler.

Bu kardeşlerimiz haklıdır. Ülkemizde iki ayrı mason örgütü olmamalıdır. Eğer Masonluğun genel umdelerine, ilkelerine özgürlük-eşitlik-kardeşlik ortamı içinde bağlayıcı ve birleştirici ülküsüne bakılacak olursa, bir ülkede birbirinden ayrı iki Masonluk örgütü bulunmamalıdır.

Ama gerçek bu ki, bu iki Mason örgütü vardır. Şu halde neden iki ayrı ve birbiri ile ilişkisi olmayan Mason örgütü olduğunu araştırmalıyız.

Öncelikle şunu belirtmek gerek: Spekülatif Masonluk yalnız Türkiye'de değil, bütün Dünya'da bölünmüştür. Hatta bazı ülkelerde, örneğin Fransa'da, Masonluk birkaç kampa ayrılmıştır. Bu ayrılmalar, Spekülatif Masonluğun doğuşundan sonra oluşmuş bölünmelerin sonucu olsa bile, daha temelde bir görüş-anlayış-inanış ayrılığının ürünüdürler. Bir diğer deyişle, Masonluktaki bölünmeler birbirinden farklı ritlerin uygulanmasından ileri gelmektedir. Yani, birbiriyle ilişki olmayan bu masonik örgütlerin amaçları ve erekleri farklıdır. Bu farklılık, daha spekülatif masonluk kurulmadan, operatif masonluk devrinde kendini belli etmiştir.

Dar çevreleri olan ritleri ve obediyansları bir yana bırakacak olursak, Dünya Masonluğu için genel olarak ikiye ayrılmıştır diyebiliriz. Bu iki tür masonluğu biz Liberal ve Doğmatik Masonluk olarak nitelendiriyoruz. Daha objektif bir görüşle, "Belirli bir dinsel görüşü peşin olarak kabul edip benimseyenler" ve "Her hangi bir dinsel görüşün peşin olarak kabul edilmesi zorunluğunu reddedenler" diye de bir ayrım yapabiliriz. Daha bilimsel olarak Masonluk bir Deizm-Teizm çekişmesinden dolayı ikiye ayrılmaktadır.

Deizm, Tanrı'yı yalnızca bir ilk neden olarak ileri süren ve ona başkaca bir nitelik ve güç tanımayan ussal (akılcı) din öğretisidir.

Teizm ise, Evreni yaratan ve yöneten kişilikli bir Tanrı'nın varlığını savunan öğretidir.

Deizm, Tanrı'nın varlığı hususunda Teizm ile birleşmekte ve böylelikle her ikisi de Ateizm'e (Tanrıtanımazlık) ve Panteizm'e (Komutanrıcılık) karşıt olmaktadırlar.

Deist görüşlü Masonlar, Teist görüşlü Masonların bu dinsel görüşlerine birey ve birey saygı göstermektedirler. Çünkü her Mason dinsel görüş ve inançlarında özgürdür. "Ancak bu dinsel görüş ve inançlar topluma maledilmemelidir; çünkü bu takdirde insanlar arasında birleşmeler değil, bölünmeler ortaya çıkar" tezini savunmakta ve diğer görüşte olanları daha toleranslı olmaya davet etmektedirler.

Teist görüşlü Masan örgütleri ise, kendi belirledikleri şekildeki dinsel inancın Masonluğun temeli olduğunu, özgürlüklerin ancak bundan sonra başlıyabileceğini ileri sürerek, bu anlayış dışındakilerin Masonluğunu kabul etmemekte; hatta onları Ateist olmakla bile suçlamaktadırlar.

Bir gruba Liberal, diğer gruba Doğmatik denilişinin nedeni basitçe budur. Liberal Masonlar arasında dinsel görüş ve inançları çok güçlü teist kardeşler bulunabilir. Ancak bu kardeşler, bağnazlığa sapmamış, batıl ve körü körüne inançları reddetmiş ve diğer kardeşlerinin dinsel görüş ve inançlarını saygı ve toleransla karşılamışlar ve böylelikle bu çatı altında Masonluk uğruna çalışmalarını sürdürmüşler ve sürdürmektedirler. Doğmatik Masonluk örgütlerinde ise, bir Mason barınabilmek için ya Teist görüşü benimsemek ya da öyle görünmek zorundadır. Olduğundan farklı görünmenin Masonluğa ne kazandıracağı ya da ne kaybettireceğinin tartışmasını burada yapmak istemiyorum.

Masonluğun bu ayrılmışlığı E∴U∴M∴ formülünde de özetlenebilir.

Liberal Masonluğa göre E∴U∴M∴ bir semboldür, bir örnektir, bir idealdir, bir ülküdür, evrimin doruğudur.

Doğmatik Masonluğa göre ise E∴U∴M∴ bir varlıktır, bir kişiliktir, Tanrının kendisidir.

Dolayısiyle, bugünkü spekülatif masonluğun anlaşmazlığı, Anderson Nizamnamesi diye tanınan Masonluğun Anayasasının Din ve Tanrı konusunu içeren ilk maddesindeki uyuşmazlıktan doğmaktadır.

Spekülatif Masonluktaki ayrılıklar daha operatif masonluk zamanında kendisini hissettirmiştir demiştik. Bunun kökeni ise Hermetizme dayanan ezoterik öğrenimin Batı dünyasına biri mistik diğeri bilimsel olmak üzere iki koldan girişidir. Nitekim, operatif masonlar arasına katılanlar büyük çoğunlukla ya din görevlileri ya da bilim adamları ve düşünürlerdir. İngiltere'de ise bu katılmalar ve daha sonraki gelişmeler iç politika ile de sıkı sıkıya ilişkilidir.

Spekülatif Masonluğun kuruluşu olarak kabul edilen 1717 yılından bu yana Masonluğun kronolojisine genel bir bakış yapacak olursak, özetle şu olaylardan söz edebiliriz:

1723 - Londra Büyük Locası'nda, Farmasonluğun Anayasası okunarak kabul ediliyor.

1738 - Anglikan Kilisesi'nin baskısıyla Masonluğun Anayasasında ilk değişiklik yapılıyor.

1746 - Fransa'da Özgürlük-Eşitlik-Kardeşlik ilkesi doğuyor.

1751 - İngiltere'de Masonluk ikiye bölünüyor. (Moderns-Ancients)

1756 - Liberal Masonlarca 1723 Anayasası yeniden kabul ediliyor.

1779 - Anayasa'da yapılan bir değişiklikten ötürü yeniden bir kopma oluyor (Lodge of Antiquity)

1813 - Politik nedenlerle ilk ayrılan localar birleşerek İngiltere Birleşik Büyük Locası'nı kuruyorlar.

1815- 1723 Anayasasından bütünüyle farklı yeni bir anayasa kabul ediliyor.

1823- Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası kuruluyor. Bu büyük loca'da ancak 1866'ya kadar dayanabiliyor.

1875- Uluslararası Lozan Konvansiyonu toplanarak Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti uyarınca Masonluğun temel ilkeleri üzerinde anlaşmaya varılıyor. İngiltere Birleşik Büyük Locası bu toplantıya katılmıyor.

1921- Uluslararası Cenevre Konvansiyonu toplanıyor.

1929- Uluslararası Paris Konvansiyonu toplanıyor. Aynı yıl İngiltere Birleşik Büyük Locası tanıma koşulları adı altındaki ünlü tek yönlü deklerasyonu yayınlıyor.

Bu deklerasyon için zamanımızdaki ikiye bölünmüşlüğü belgesidir diyebiliriz. İngiltere Birleşik Büyük Locası kendisini dünyadaki tek hâkim otorite olarak ilân etmiş ve kendi koyduğu koşullara uymayan kuruluşların gayrı muntazam olacaklarını ve bu nedenle bu örgütleri Mason kuruluşları olarak tanımayacağını, bu gibi kuruluşlarla ilişki kuranları da gayrı muntazam sayacağını ilân etmiştir. Nitekim daha sonraki yıllarda bunun örnekleri görülmüştür. Bazı ülkelerdeki Mason örgütleri ya Masonluğun dinsel bir temeli olması gerektiği görüşünü paylaştıklarından ya da İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın otoritesine boyun eğdiklerinden, zamanımızda Anglo-Sakson

Masonluğu adı da verilen bu doğmatik Masonluk çerçevesi içinde kalmışlardır.

Türkiye'de Masonluğun ikiye bölünmesi ise Dünya Masonluğunun bölünüşünden farklıdır. Türkiye'deki ilk bölünme nedeni Masonluğun temel ilkeleri üzerinde anlaşamama değil, Türkiye Büyük Locası'nın kendi düzeni içerisinde bir anlaşmazlığa ve kişilik çekişmesine düşülmesidir. Bu arada bazı kardeşlerimiz de bu uyuşmazlıklardan yararlanarak Türkiye Büyük Locası'nı Anglo Sakson Masonluğuna doğru itmeye çalışmışlardır. 1965 yılındaki ayrılma gerçekleştikten sonra da bunu gerçekleştirmişler ve kendilerine olduklarından farklı bir görünüm vererek İngiltere Birleşik Büyük Locasınca 1970 yılında tanınmışlardır.

Türkiye'deki Masonluğun tekrar birleşebilmesi için, diğer taraftaki kardeşlerimizin herşeydan önce ulusallıklarını ve kendilerinden yüksek her hangi bir otoriteye bağımlı olmadıklarını, İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın dinsel ilkelerini benimsemek zorunda bulunmadıklarını açıkça ilân etmeleri gerekir.

TÜRKİYE'DE MASONLUK TARİHİNİN ÖZETİ

Osmanlı Devleti zamanında, bugünkü sınırları içinde Türkiye'de Masonluk, masonluğa karşı bir eylemle başlamıştır. 1748 yılında Sultan Mahmut Farmasonluğu yasaklamıştır. Farmasonluğa karşı Devletin mücadelesi asıl Sultan 2. Abdülhamit zamanında 1876 - 1909 yılları arasında sürdürülmüştür. Ancak bu arada, 1861 yılında, Türkiye Süprem Konseyi kurulmuştur. İlk millî niteliği olan bu örgüt, Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Ritinin yalnız 3. dereceden sonraki felsefî atelye çalışmalarını uygulamıştır.

Aslında Masonluğun Türkiye sınırları içine girişi ve locaların kuruluşu, Sultanın fermanından da anlaşıldığı üzere daha eski olmakla birlikte, masonik çalışmalar yalnız Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayan yabancı uyruklularca sürdürülmüştür. Nitekim 1861 yılına kadar bütün localar dış ülkelerdeki obediyanslara bağlı olarak çalışmıştır.

Türk Masonluğunun asıl örgütlenişi 1909 yılında başlar. 1 Ağustos 1909 yılında kurulan Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî'nin Üstad-ı Âzam'lığına Talat Paşa seçilmiştir. 1 Kasım 1909'da ise, Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti'nin remzi derecelerini uygulayacak olan bu Büyük Loca ile Şura-ı Âlî Osmanî adındaki süprem konsey ile bir konkordato yapılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında çalışmalarını tatil eden bütün localar 1923 yılında tekrar etkin duruma gelerek Büyük Üstad'lığa Besim Ömer Paşa'yı seçtiler.

Diğer ülkelerle masonik ilişkileri sürdüren Türk Mason Cemiyeti adı altındaki Büyük Loca, 1929 tarihinde Türk Yükseltme Cemiyeti adını aldı. Daha önce Tekamülü Fikri Cemiyeti adıyla çalışan Süprem Konsey ise 1932'de Türkiye Yüksek Masonluk Cemiyeti oldu.

Türkiye Büyük Locası 1935 yılında çalışmalarına ara verdi; masonik deyimle uykuya girdi. O tarihteki bir çok yayın organları bu durumu Mason cemiyetinin hükümetçe kapatılmış olduğu şeklinde duyurdular. Bazı çevrelerce Masonluğun kaldırılmasını bizzat Atatürk istemiştir. Buna mesnet olarak da Atatürk'ün Mim Kemal Öke Üstad ile Masonluk hakkında yapmış olduğu ve basına da geçen görüşme gösterilmektedir. Oysa uykuya girmeyi bizzat Masonlar, o tarihlerde Türkiye'nin içinde bulunduğu koşulları göz önünde tutarak, gerek ülke çıkarları, gerekse Masonluk idealinin gerçekleştirilebilmesi bakımından daha yararlı görmüşlerdir.

Böylelikle Büyük Loca 10 Ekim 1935'de uykuya girmiş, ancak Yüksek Şüra'ya bağlı derece çalışmalarına devam edilmiştir.

14 yıllık bir uyku devresinden sonra, 5 Şubat 1948'de Türk Mason Derneği kuruldu. Bu derneğin kuruluşu ile birlikte Türkiye Yüksek Şürası, Türkiye Büyük Locası'nı tekrar çalışma durumuna geçirdi. Bundan sonra bir süre remzi mahfiller Süprem Konseyin yönetiminde çalıştı.

Türkiye Büyük Locası'nın tekrar resmî üç derecenin bağımsız otoritesi olarak çalışabilmesi, çeşitli evrelerden sonra ancak 1956 yılı sonunda gerçekleşebildi ve örgüt 1 Şubat 1957'de "Hür ve Kabul Edilmiş Türk Masonları Büyük Locası" adını aldı. 1 Nisan 1957'de de Süprem Konsey ile yeni bir konkordato yapıldı.

Bu arada, bilinçli ya da bilinçsiz olmak üzere Masonluk aleyhine yapılan açık ve gizli çalışmalar da durmadı. Nitekim 1951 yılında Mason derneklerinin kapatılması için Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bir yasa önerisi verildi. Ancak bu öneri Meclis'ce oylanarak reddedildi. Bu olay ülkemizde Mason derneklerinin bir resmî onayı olarak tarihe geçmiştir.

Türk Masonluğu'nun yakın geçmişindeki en önemli olaylar serisi 1964-1965 çalışma döneminde yer aldı. Büyük Locа'nın sorumlu görevlilerinden bazı kişiler Masonluğun temel ilkelerine aykırı ve kendilerine yakışmayacak davranış ve eylemlerde bulundular. Türkiye Büyük Locası bir yandan bazı politik amaçlar için bir alet gibi kullanılmak istendi; bir yandan da statüsünü değiştirmek ve doğmatik Anglo Sakson Masonluğuna itilmek üzere girişimlerde bulunuldu. Hatta bu arada Nuru Ziya sokağındaki Büyük Loca'da bir Konsekrasyon töreni bile yapıldı. Ancak, büyük ölçüde huzursuzluk içinde olan kardeşlerimiz, o sırada bu törenin anlamını kavrayamadılar.

Bütün bu karışıklığın önderi olan kişi Masonluktan istifa etti. Daha sonra ise Ankara'da toplanan Genel Kurulu yönetmeye girişince, sürdürülmekte olan bu masonik ahlâka aykırı davranışlara karşı olan ve özgürlükçü liberal masonluktan yana olan kardeşler arasında uygar cesareti gösterebilen Üstadlarımız, Türk Yükseltme Derneğinden ayrılarak Türkiye Büyük Mason Mahpili Derneğini kurdular. Bütün bu olay ve amaçlara karşı olmakla birlikte, kardeşlerin büyük çoğunluğu kendilerini şaşkınlıktan kurtaramıyarak veya pasif kalmaları nedeniyle durumlarını değiştiremediler.

Bu ayrılıktan sonra uluslararası ilişkilerde de Türkiye Büyük Mason Mahpili Türkiye'de remzi üç derecenin tek hâkim otoritesi olarak tanındı. Bunun üzerine, önceleri Süprem Konsey'in Büyük Loca'ya müdahele ettiğini ileri süren ve diğer grupta kalanlar cemiyetlerinin tanınması bakımından telaşa düştüler. Bu durum da, örgütü Anglo Sakson Masonluğuna doğru itmeye çalışanların amaçlarının gerçekleşmesi için bir fırsat oldu. Nitekim 1970 yılında İngiltere Birleşik Büyük Locası, Türk Yükseltme Derneği adı altındaki Büyük Locayı kanatları altına aldı.

Böylelikle Türkiye'de iki ayrı rite bağlı iki ayrı obediyans kurulmuş oldu.